

Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích

Obecná škola (německá), Hory

1898–1942

Inventář

EL NAD č.: 151

AP č.: 132

Mgr. Pavel Dohnal

Jindřichovice 2017

Obsah

Úvod:	3
I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	6
Seznam použitých pramenů a literatury	7
Přílohy:	9
Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	9
Příloha č. 2: Počty žáků	10
Příloha č. 3: Řídící učitelé	11
Inventární seznam	12

Úvod

I. Vývoj původce archiválií

Mezníky správního vývoje školství před polovinou 19. století představovaly všeobecný školní řád zveřejněný 6. 12. 1774¹ a tzv. „školní kodex“ vydaný 11. 8. 1805.² Zákony ze sklonku 60. let 19. století pak zabezpečily základní organizační i funkční podobu školství prakticky až do pádu monarchie. Otázce dozoru nad školami se věnoval zákon č. 48/1868 RGBl. z 25. 5. 1868, jímž bylo církevní zasahování do školských záležitostí omezeno na pouhé zajišťování výuky náboženství. Řízení a kontrolu školství převzal stát prostřednictvím ministerstva kultu a vyučování zřízeného v roce 1867. Reformu školství pak dovršily říšský zákon č. 62/1869 RGBl. z 14. 5. 1869 a zemský zákon č. 26/1869 z. z. (8. 2. 1869), jimiž byly zřízeny školní rady (místní, okresní a zemské).

Místní školní rady, spravující školní obce, pečovaly o školy v místech svého působitě; jim nadřazené okresní školní rady, které na školních okresech dohlížely na nižší školy, dosazovaly učitele a zřizovaly nové školy a školní obce. Školní okresy byly územně totožné s tehdejšími politickými okresy (v případě Hor tedy okres Sokolov). V národnostně smíšených okresech existovaly vedle sebe český i německý školní okres.

Po ustavení Československa došlo jen k několika nejnútnejším úpravám školského systému. Nejvyšším orgánem školské správy se stalo ministerstvo školství a národní osvěty, jemuž byly podřízeny zemská školní rada (ZŠR) i okresní (OŠR) a místní školní rady. Nařízením vlády č. 608/1920 Sb. z. a n. ze 6. 11. 1920 byly OŠR formálně nahrazeny okresními školními výbory. Tzv. „malý školský zákon“ ze 13. 7. 1922 (č. 226/1922 Sb. z. a n.) obnovil a přidal některé další učební předměty a stanovil maximální počet žáků na 65–70 v jedné třídě.

Záborem někdejšího československého pohraničí nacistickým Německem se i zdejší německé obecné školství stalo až do r. 1945 součástí říšskoněmeckého školského systému. V jeho rámci došlo s platností od počátku školního roku 1939/40 k odbourání paralelních tříd ve většině míst, školy pak měly jen postupné (kmenové) třídy, jejichž počet na většině škol po reorganizaci stoupl. I za 2. světové války oslabila početní stavy učitelů mobilizace, na

---

¹ *Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780*. Vídeň, 1786, č. 1628, s. 116–139.

² *Politische Verfassung der deutschen Volksschulen für die k. k. österreichischen Provinzen mit Ausnahme von Ungarn, Lombardie, Venedig und Dalmatien*. 9. vydání Vídeň, 1847.

K vyhlášení viz dekret spojené dvorské kanceláře z 12. 5. 1806:

Franz des Zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die Oesterreichischen, Böhmischen und Galizischen Erbländer : Sechs und zwanzigster Band. Vídeň, 1808, č. 39, s. 63–64.

některých školách fungovalo ve skutečnosti méně tříd, než byl jejich oficiální počet (např. na čtyřtřídní škole 3 třídy apod.). Vlivem klesajícího stavu žáků docházelo také ke snižování vícetřídnosti některých škol. V důsledku válečných událostí byl na jaře 1945 školní rok předčasně ukončen. Po druhé světové válce byly školy v průběhu měsíce června 1945 na základě výnosu ministerstva školství a osvěty č. 2641 pres. ze 7. 6. 1945 formálně uzavřeny a jejich inventáře protokolárně zajištěny zmocněncem ministerstva školství.

V Horách (německy Horn³) se partnerně již ve 20. letech 19. století učilo střídavě v jednotlivých soukromých domech. K roku 1840 je zde škola uváděna jako exponovaná pomocná stanice, vlastní budovu získala v roce 1842. Dosud jednotřídní škola měla od prosince 1929 provizorní paralelní třídu v osadě Lipci. V této podobě škola fungovala pravděpodobně až do roku 1945. V roce 1938 převzal obecní úřad Hory inventář někdejší české školy a jeho část přenechal škole německé. Na jaře 1946 převzala vybavení uzavřené německé školy měšťanská a obecná škola v Oloví s tím, že v případě otevření české obecné školy v Horách jí bude inventář předán.⁴ Základní přehled počtu žáků (přibližně v pětiletých odstupech) a seznam řídících učitelů nabízejí přílohy 2 a 3.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Materiály fondu Obecná škola (německá), Hory byly před jejich předáním do OA pravděpodobně uloženy v budově školy v Horách a posléze u školy v Oloví.

Vzhledem k torzovitosti spisového materiálu nebylo možné určit existenci spisového plánu.

Pod přír. č. 166 (25. 5. 1956) a 176 (11. 10. 1956) byly od střediskové školy v Oloví převzaty knihy.

Vzhledem k mezerovitosti archivního fondu je pravděpodobné, že došlo ke ztrátám nebo zničení dokumentů ještě před jejich předáním do archivu.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Časový rozsah fondu je vymezen lety 1898–1942. Zachovalost fondu z hlediska časového, organizačního i obsahového je mezerovitá.

---

³ Otisky razítek dokumentují užívání německého názvu Volksschule Horn po celý časový rozsah fondu (razítko „Schulleitung Horn bei Bleistadt“ přibližně do roku 1939; razítko „Der Leiter der Volksschule in Horn b. Bleistadt“ doloženo k 1940).

⁴ SOKA Sokolov, fond *MNV Hory*, inv. č. 28, sign. VII, č. kar. 1.

Koncept inventárního seznamu fondu Obecná škola (německá), Hory v roce 1985 vypracoval archivář Stanislav Dvořák jako součást připravovaného skupinového inventáře. Tuto nedokončenou archivní pomůcku v červnu 2002 zkorigovali a doplnili PhDr. Vladimír Vlasák a Eva Vlasáková, platná pravidla však již neumožňovala tvorbu skupinových inventářů.

Inventární seznam byl rozčleněn na oddíl knihy a ten na pododdíly evidenční a ostatní knihy, kam byla zařazena školní kronika (inv. č. 30; ukn 30), a spisový materiál tvořený pododdílem spisů.

Koncept inventáře z roku 1985 uvádí, že fond před tehdejší zpracováním obsahoval 30 knih (0,24 bm). Během uspořádání byly v knihách nalezeny spisy (0,01 bm) a ty uloženy do kartonu (0,13 bm). Celkový stav fondu po zpracování tehdy činil 30 knih (0,23 bm) a 1 karton spisů (0,13 bm).

V průběhu nového inventárního zpracování fondu nebyl vyskartován žádný materiál, nedošlo rovněž k žádným restaurátorským či konzervačním zásahům. Původní počet 31 evidenčních jednotek (30 úředních knih; 1 karton) a časový rozsah 1898–1942 zůstaly zachovány, rozsah fondu v bm se snížil vložением spisů do menšího kartonu (0,34 – 0,23 úřední knihy; 0,11 karton). Označení evidenčních jednotek v inventárním seznamu se řídí dodatkem k metodickému pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek čj. SOAP/006-0767/2010 (čj. SOAP/006-1300/2014).

Jazykem archiválií je němčina. Fyzický stav archiválií lze označit za uspokojivý, knihy inv. č. 1 a 11 (ukn 1 a 11) mají poškozenou vazbu, kniha inv. č. 30 (ukn 30) je poškozena vlhkem, restaurátorský zásah není vyžadován.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Mezerovitý stav archivního fondu nabízí jen omezené možnosti využití. Pohled do všeobecného života školy poskytuje školní kronika (inv. č. 30; ukn 30). Za zmínku stojí rovněž spisy o předávání inventáře z bývalé české obecné a z bývalé české mateřské školy v roce 1938 (inv. č. 31).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Archivní fond Obecná škola (německá), Hory uspořádal, zinventarizoval a úvod k inventáři napsal v říjnu 2016 ve Státním okresním archivu Sokolov se sídlem v Jindřichovicích Mgr. Pavel Dohnal.

V Jindřichovicích dne 25. 10. 2017

Mgr. Pavel Dohnal

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny archivní

SOkA Sokolov, fond *MNV Hory*, inv. č. 28, sign. VII, č. kar. 1.

Prameny vydané

Franz des Zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die Oesterreichischen, Böhmischen und Galizischen Erbländer : Sechs und zwanzigster Band. Vídeň, 1808.

Gesetz- und Verordnungs-Blatt für das Königreich Böhmen. 1869.

Politische Verfassung der deutschen Volksschulen für die k. k. österreichischen Provinzen mit Ausnahme von Ungarn, Lombardie, Venedig und Dalmatien. 9. vydání Vídeň, 1847.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Österreich. 1867, 1868, 1869.

Sammlung aller k. k. Verordnungen und Gesetze vom Jahre 1740 bis 1780. Vídeň, 1786.

Sbírka zákonů a nařízení státu Československého. 1920, 1922.

Věstník ministerstva školství a osvěty. 1945.

Literatura

HANZAL, Josef. Rozvoj nižšího školství v Čechách na konci 18. století. *Acta Universitatis Carolinae*, tomus VII, fasc. 1, Praha, 1966.

Heimatkunde des politischen Bezirkes Falkenau. Sokolov : Bezirkslehrerverein Falkenau, 1898.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KÁDNER, Otakar. Školství v republice československé. *Československá vlastivěda*, sv. 10, Praha, 1931.

KOTYŠKA, Václav. *Úplný místopisný slovník království Českého.* Praha : Bursík & Kohout, 1895.

OTCOVSKÝ, Ivan. *Soupis učitelských a školských spolků v Čechách do roku 1900.* Praha : Ústav československých a světových dějin, 1977.

SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen, díl 15. (Elbogner Kreis).* Praha, 1847.

Statistický popis školních okresů Čech. Praha, 1884.

VLASÁK, Vladimír – VLASÁKOVÁ, Eva – DVOŘÁK, Stanislav. *Přehled vývoje správního rozdělení okresu Sokolov*. Sokolov : Okresní národní výbor v Sokolově, 1978.

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk

AP	archivní pomůcka
č.	číslo
čj.	číslo jednací
EL NAD	evidenční list národního archivního dědictví
kar	karton
např.	na příklad
OA	okresní archiv
OŠR	okresní školní rada
MNV	místní národní výbor
pres.	presidiální
přír. č.	přírůstkové číslo
RGBl.	Reichsgesetzblatt (Zákoník říšský)
s.	strana
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení státu československého
SOA	státní oblastní archiv
SOka Sokolov	Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích
tzv.	tak zvaný
ukn	úřední kniha
ZŠR	zemská školní rada
z. z.	Zákoník zemský království Českého

Příloha č. 2: Počty žáků⁵

1898/1899	47
1900/1901	43
1905/1906	46
1910/1911	54
1916/1917	71
1920/1921	60
1925/1926	48
1930/1931	52
1935/1936	56
1940/1941	54

---

⁵ Podle stavu na začátku školního roku.

Příloha č. 3: Řídící učitelé⁶

F. Sattler	do 1906
Penlosser	1906-1907
Wilhelm Gröbl	1907-1909?
Friedrich Anders	1910?-1918
Friedrich Lindner	1918
Johann Volkmer	1918-1919
Wilibald Ullmann	1919-1934
Franz Kretschmer	1934-1935 (zastupující?)
Otto Kraus	1935-?
Johann Sappert	od 1938?

---

⁶ Podle kroniky školy (inv. č. 30; ukn 30) a třídních výkazů. Nejisté údaje jsou označeny otazníkem.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
I. Knihy			
A. Evidenční			
1	Třídní výkaz	1898-1899	ukn 1
2	Třídní výkaz	1899-1900	ukn 2
3	Třídní výkaz	1900-1901	ukn 3
4	Třídní výkaz	1901-1902	ukn 4
5	Třídní výkaz	1902-1903	ukn 5
6	Třídní výkaz	1903-1904	ukn 6
7	Třídní výkaz	1905-1906	ukn 7
8	Třídní výkaz	1906-1907	ukn 8
9	Třídní výkaz	1907-1908	ukn 9
10	Třídní výkaz	1908-1909	ukn 10
11	Třídní výkaz	1910-1911	ukn 11
12	Třídní výkaz	1911-1912	ukn 12
13	Třídní výkaz	1912-1913	ukn 13
14	Třídní výkaz	1918-1919	ukn 14
15	Třídní výkaz 1.A třída	1929-1930	ukn 15
16	Třídní výkaz 1.A třída	1930-1931	ukn 16
17	Třídní výkaz 1.B třída	1930-1931	ukn 17
18	Třídní výkaz 1.A třída	1931-1932	ukn 18
19	Třídní výkaz 1.B třída	1931-1932	ukn 19
20	Třídní výkaz 1.A třída	1932-1933	ukn 20
21	Třídní výkaz 1.B třída	1932-1933	ukn 21
22	Třídní výkaz 1.A třída	1933-1934	ukn 22
23	Třídní výkaz 1.B třída	1933-1934	ukn 23

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
24	Třídní výkaz 1.B třída	1935-1936	ukn 24
25	Třídní výkaz 1.B třída	1938-1939	ukn 25
26	Třídní výkaz 1.A třída	1940-1941	ukn 26
27	Třídní výkaz 1.B třída	1940-1941	ukn 27
28	Třídní výkaz 1.B třída	1941-1942	ukn 28
29	Inventář školy	1935-1938	ukn 29
	B. Ostatní		
30	Školní kronika	1916-1936	ukn 30

II. Spisový materiál

A. Spisy

31	Převzetí inventáře české obecné a české mateřské školy	1938	kar 1
----	--	------	-------

Název archivní pomůcky:	Obecná škola (německá), Hory
Značka archivního fondu:	OŠN Hory
Časové rozmezí:	1898–1942
Počet evidenčních jednotek:	31 (30 úřední knihy; 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	31
Rozsah v bm:	0,34 (úřední knihy 0,23; karton 0,11)
Stav ke dni:	25. 10. 2017
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Pavel Dohnal
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Pavel Dohnal
Počet stran:	15
Počet exemplářů:	5
Schválil:	Mgr. Vladimír Mach

dne 25. 10. 2017 – čj. SOAP/080-0206/2017-01-70.01